

Araştırma / Original article**Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği****Cemile TEKE,¹ Leyla BAYSAN ARABACI²****Öz**

Amaç: Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin (PRSÖ) Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktır. **Yöntem:** Metodolojik tipteki çalışma, Aralık 2016-Haziran 2017 tarihleri arasında bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'nde öğrenim gören 499 gönüllü öğrenci ile yapılmıştır. Veriler Tanıtıcı Bilgi Formu ve Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22, LISREL 8.80 yazılımı ve RUMM Version 5.3 for Windows programı kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik değerlendirmesi için dil geçerliliği, kapsam geçerliliği, yapı geçerliliği ve Rash analizine göre iç yapı geçerliliğine bakılmış; güvenilirlik değerlendirmesi için test-tekrar test ve iç tutarlılık güvenilirlik değerleri hesaplanmıştır. **Bulgular:** PRSÖ'nün geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları kapsamında ölçek maddelerinin %79.5'inin kapsam geçerliliği (KGI) değeri 0.80 ve üzerinde, yapı geçerliliğini değerlendirmek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin Türkçe Formunun da altı faktörlü yapıyı doğruladığı ve ölçeğin uyum istatistik değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu belirlenmiştir. PRSÖ'nün test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ve ölçek bütünü ve alt boyutlarına ait Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı değerleri 0.70'in üzerinde bulunmuştur. Ayrıca PRSÖ'nün Rasch modeline uyum iyiliği istatistikleri ve güvenilirlik değerlerine göre iyi uyum gösterdiği (iç yapı geçerliliği) ve güvenilir (PSI=0.94) bir ölçek olduğu saptanmıştır. **Sonuç:** Yapılan analizler sonucunda PRSÖ'nün kapsam/içerik geçerliliği, yapı geçerliliği, test-tekrar test güvenilirliği, Cronbach alfa iç tutarlılığı ile iç yapı geçerliliği ve güvenilirliğine sahip olduğu, Türkiye'de bireylerin pozitif ruh sağlığını değerlendirmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirlenmiştir. (*Anadolu Psikiyatri Derg* 2018; 19(Özel sayı. 1):21-28)

Anahtar sözcükler: Pozitif ruh sağlığı, ölçek uyarlama, geçerlilik, güvenilirlik, pozitif psikoloji, Rasch analizi

The validity and reliability of Positive Mental Health Scale**ABSTRACT**

Objective: The objective of this study is to carry out the validity and reliability of Positive Mental Health Scale (PMHS). **Methods:** This study of methodological type was conducted with 499 students attending the department of Nursing, Faculty of Medical Sciences of a university between December 2016 and June 2017. The data were collected through Introductory Information Form and Positive Mental Health Scale. In the analysis of the data, SPSS 22, LISREL 8.80 software and RUMM Version 5.3 for Windows were utilized. For validity assessment of the scale, language validity, scope/content validity, structural validity, and internal structure validity according to rash analysis were considered; for reliability assessment, test-retest and inner consistency reliability values were calculated. **Findings:** Within the scope of validity and reliability studies of PMHS, it was found out that the content validity of 79.5% of scale items was at and over 0.80 value; in the consequence of Confirmatory Factor Analysis, made for assessing structural validity, Turkish form of the scale confirmed six factor structure, and adaptive statistical values of scale were at acceptable/agreeable level. Test-retest reliability coefficient of PMHS and Cronbach's alpha reliability coefficient values of total scale and of sub-dimensions were found to be over 0.70. Also, it was determined that PMHS showed good adjustment to Rasch model (internal structure validity) and was a reliable scale (PSI=0.94) according to adjustment goodness statistics and reliability values. **Conclusion:** In the consequence of the con-

¹ Uzm. Hem., Bornova Türkan Özilhan Devlet Hastanesi, Bornova/İzmir

² Doç.Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Psikiyatri Hemşireliği ABD, Çiğli/İzmir

Yazışma adresi / Correspondence address:

Uzm. Hem. Cemile TEKE, Bornova Türkan Özilhan Devlet Hastanesi, Bornova/İzmir

E-mails: c_emili@hotmail.com; teke.cemile@hotmail.com

Geliş tarihi: 04.12.2017, Kabul tarihi: 16.03.2018, doi: 10.5455/apd.284116

Anadolu Psikiyatri Derg 2018; 19(Özel sayı.1):21-28

22 Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği

ducted analyses, it has been determined that Positive Mental Health Scale has scope/content validity, structural validity, test-retest reliability, Cronbach alpha inner consistency and internal structural consistency and reliability, and is a valid and reliable measuring tool to be used in assessing individuals' positive mental health in Turkey. (*Anatolian Journal of Psychiatry* 2018; 19(Special issue.1):21-28)

Keywords: positive mental health, scale adaptation, validity, reliability, positive psychology, Rasch analysis

GİRİŞ

Günümüzde ruh sağlığının sadece psikopatolojinin yokluğuyla açıklanamaması, ruh sağlığı ve ruhsal iyi oluş, umut, iyimserlik gibi pozitif özelliklerle ilişkili etkenlerin sistematik bir biçimde araştırılmasını önemli duruma getirmiştir.¹ Bu nedenle, ilk kez M. Seligman pozitif psikoloji kavramını tanımlamış ve pozitif psikolojiye bilimsel nitelik kazandırmıştır.² Bugün pozitif psikoloji, Amerikan Psikologlar Derneği'nin Danışma Psikolojisi Birimi'nin içinde yer almıştır.³

Pozitif psikolojinin amacı, kişileri tanıma ve geliştirmedir.⁴ Zayıflıklara ve patolojiye değil, insanın pozitif özelliklerine odaklanır.^{4,5} Pozitif psikoloji, bir insanda neyin doğru ve neyin iyileştirileceğinin yeniden değerlendirilmesidir.⁶ Bu noktada, Seligman 2011'de '*mutluluğun gülümsemeye indirgenemeyeceğini ve bilim için bir kavramın ölçülebilir olması*' gerektiğine dikkat çekmiştir.⁷

Koruyucu ruh sağlığı hizmetlerinin temeli, hastalıklara ilişkin risk etkenlerinin saptanması ve bunlara yönelik girişimlerin yapılmasıdır.⁸ Bu yönde etkili bir toplum ruh sağlığı hizmetiyle, ruhsal bozukluklar açısından bireyleri etkileyebilecek risk etkenlerinin tanımlanabileceği, kontrol altına alınabileceği ve bireylerin psikiyatrik bozukluklardan korunabileceği söylenebilir. Sağlık profesyonellerinin alanda konu ile ilgili risk analizi ve durum saptaması yapabilmeleri için de, bu konuda standardize geçerli ve güvenilir ölçme araçları ile alan araştırmaları yapmaları önemli bir gereksinimdir.⁹ Bu bilgiler ışığında, Türkiye'de sağlıklı veya hasta bireylerin pozitif ruh sağlığını değerlendirmeye yönelik bir ölçme aracının olmadığı ve böyle bir araca gereksinme olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle bu çalışmada, İspanyolca olarak geliştirilmiş, Portekizce ve İngilizceye uyarlanan Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin Türkçe uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

YÖNTEM

Metodolojik tipteki araştırma, Aralık 2016-Haziran 2017 tarihleri arasında bir üniversitenin hemşirelik lisans programı öğrencileriyle (s=935) yapılmıştır. Kline 2005'de geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarında istatistiksel analizler için ölçek

maddelerinin on katı sayıya ulaşmak gerektiğini bildirmiştir.¹⁰ Bu nedenle ölçek madde sayısının 10 katı (s=390) öğrenciye ulaşılması hedeflenmiş, ancak olası kayıplar dikkate alınarak, 499 gönüllü öğrenciden veri toplanmıştır. Araştırmanın uygulanabilmesi için bir üniversitenin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 18 Ocak 2017 tarih ve 11 sayılı karar no ile onay alınmıştır.

Veriler toplamak için iki form kullanılmıştır:

Tanıtıcı Bilgi Formu: Öğrencilerin cinsiyet, yaş, bölüm, gelir düzeyini değerlendiren 10 sorudan oluşmaktadır.

Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeği (PRSÖ): Lluch tarafından pozitif ruh sağlığının kavramsal modelini tanımlamak ve pozitif ruh sağlığını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir.¹¹ Otuz dokuz madde ve altı alt boyuttan oluşan dördü Likert biçiminde¹¹ olan ölçekte ters ve düz maddeler vardır (Tablo 1).¹² Ölçekten alınacak puan aralığı 39-156'dır.^{11,12} Ölçeğin bir kesme puanı olmayıp, yüksek puan pozitif ruh sağlığının olumlu olduğunu göstermektedir. Özgün ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.89, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı 0.92 olarak bulunmuştur.¹¹

PRSÖ'nün ilk geçerlilik çalışmasında, ölçekteki maddelerin tümünün iç ayırmacılık indeksi 0.25'ten büyük bulunmuş ve açıklayıcı faktör analizi ile tanımlanan altı faktörlü yapı, ölçekteki varyansın %46.8'ini açıklamıştır.¹² Her maddenin faktör yükü 0.40'tan daha büyük ve tüm faktörlerin ölçeğin bütünüyle anlamlı ilişkisi saptanmıştır.¹²

Verilerin analizi

Araştırma verilerinin analizinde, SPSS 22 paket programı, doğrulayıcı faktör analizi için LISREL 8.80 yazılımı ve Rasch analizleri için RUMM Version 5.3 for Windows programı kullanılmıştır. Ölçeğin geçerlilik analizlerinde dil geçerliliği için grup çevirisi ve geri çeviri tekniği; kapsam geçerliliği çözümlemesi için ölçek uyarlama çalışmalarında daha sıklıkla tercih edilen 'Davis Tekniği' kullanılmıştır.¹³ Bu teknikte, 5-40 arasında uzman görüşüne başvurulması gerekir.¹⁴ Uzmanların her maddeye verdikleri puanlara göre kapsam geçerlik indeksi (KGI) hesaplanır ve KGI'nin en az 0.80 olması beklenir.^{15,16} Ölçeğin, özgün kültürdeki gibi altı faktörlü bir yapı

Tablo 1. Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeği'nin (PRSÖ) faktör yapısı¹⁶

Faktör	Faktör isimleri	Açıklama
Faktör 1	Kişisel memnuniyet (4, 6, 7, 12, 14, 31, 38, 39)	Benlik kavramı/benlik saygısı, kişisel yaşamdan memnuniyet, geleceğe ilişkin iyimser bakışı içerir.
Faktör 2	Prososyal tutum (1, 3, 23, 25, 37)	Topluma karşı aktif yakınlık, özgeci sosyal tutumu, başkalarına yardımcı/destekleyici tutumu, başkalarını ve farklı sosyal özellikleri kabul etme tanımlarını içerir.
Faktör 3	Öz denetim (2, 5, 21, 22, 26)	Stres/çatışma durumlarıyla baş edebilme becerisi, duygusal denge/duygusal kontrol, hüsrana, anksiyete ve strese tolerans gibi kavramlardan oluşur.
Faktör 4	Özerklik (10, 13, 19, 33, 34)	Kişinin kendi standartlarına sahip olabilmesi, kişinin davranışlarını kendi kendine düzenlemesi, kişisel güvenlik/kendine güven duygusu ve bağımsızlığı içerir.
Faktör 5	Problem çözme ve kendini gerçekleştirme (15, 16, 17, 27, 28, 29, 32, 35, 36)	Analitik kapasite, karar verme becerisi, esneklik/ değişime uyum yeteneği, sürekli büyüme ve kişisel gelişim tutumunu içerir.
Faktör 6	Kişilerarası ilişki becerileri (8, 9, 11, 18, 20, 24, 30)	Kişilerarası ilişkiler kurma becerisi, empati/ başkalarının duygularını anlama becerisi, duygusal destek verebilme, yakın kişilerarası ilişkiler kurma ve sürdürme kabiliyetini içerir.

geçerliliğine sahip olup olmadığı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Faktör analizi öncesinde örneklemin yeterliliği ve verilerin dağılımının normal olup olmadığı çok değişkenli normalite testi ile değerlendirilmiştir. Kurulan modelin model-veri uyumu olup olmadığı değerlendirilmiştir. Güvenilirlik için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı ve zamana göre değişmezliğini test etmek için test-tekrar test analizi yapılmıştır. PRSÖ'nün iç yapı geçerliliği ise, Rasch modellerinden, eşit ayırt edicilik gücüne sahip olduğu varsayılan çok kategorili puanlanabilen maddeler için daha uygun olduğu kabul edilen¹⁷ Masters Partial Credit (Kısmi Kredi Modeli) ile incelenmiştir.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Dil geçerliliği

PRSÖ'nün Türk toplumuna uyarlanması ilk olarak dil eşdeğerlilik çalışması yapılmıştır. Ölçek, alanda çalışan, İngilizceyi iyi bilen ve ana dili Türkçe olan farklı meslek gruplarından altı uzman (bir psikolog, üç akademisyen psikiyatri hemşiresi ve iki akademisyen hemşire) tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Uzmanlar tarafından yapılan çeviriler, bir danışman ile birlikte incelenmiş ve her madde için en uygun anlatımlar seçilerek Türkçe ölçek maddeleri oluşturulmuştur. Ölçeğin Türkçe çevirisi, iki dili (Türkçe-İngilizce) bilen ve anketin İngilizce formunu görmeyen üç uzman (bir İngilizce öğretmeni, bir çevirmen, bir

psikolog) tarafından Türkçeden İngilizceye çevrilmiştir. Danışmanla birlikte çeviriler incelenerek uygun olmayan ifadelerin Türkçe karşılıkları tekrar gözden geçirilmiştir. İngilizceye çevrilen ölçek maddeleri, beş uzman (bir psikolog, üç akademisyen psikiyatri hemşiresi, bir bağımlılık uzmanı) tarafından yeniden Türkçeye çevrilmiştir. Çevrilen bu son metin üzerinde uzmanların önerileri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve böylece ölçeğin dil geçerliliği sağlanmıştır.

Kapsam (içerik) geçerliliği

Kapsam/içerik geçerliliği, ölçek maddelerinin incelenen konuyu ölçmede yeterli olup olmadığını belirlemek için yapılır.¹⁴ Ölçek kapsam/içerik geçerliliği için e-mail yoluyla 10 uzmanın (iki psikolog, bir psikoterapist, bir psikiyatrist, bir psikolojik danışman, bir pozitif psikoloji uzmanı, bir sosyolog, üç psikiyatri hemşiresi) görüşüne sunulmuş ve her madde için kapsam geçerlik indeksleri (KGİ) hesaplanmıştır. KGİ'nin en az 0.80 olması gerektiğinden,^{13,15} KGİ değeri 0.80'in altında olan 4,11,13,16,18,22,25 ve 26. maddeler üzerinde ve ayrıca 6. ve 15. Maddelerde uzmanların önerileri doğrultusunda düzenlemeler yapılarak ölçeğin kapsam/içerik geçerliliği sağlanmıştır.

Yapı geçerliliği

Ölçeğin yapı geçerliliğini değerlendirmek için ölçek uyarlama çalışmalarında daha sıklıkla

24 Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği

kullanılan^{13,15,18} Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) öncesinde, çok değişkenli normallik testi yapılmış ve verilerin normal dağılıma uyduğu görülmüştür. PRSÖ'nün özgün dildeki gibi altı faktörlü bir yapıyı açıkladığı, tüm maddelerin faktör yüklerine ait t değerlerinin p<0.01 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ölçekteki tüm maddelere ait R² (madde güvenilirlikleri) değerlerinin yüksek olduğu (en düşük 0.38, en yüksek 0.88) gözlenmiştir (Tablo 2). Ölçeğin yapı geçerliliği için yapılan analiz sonu-

cunda elde edilen χ^2/sd değeri 3.6*; GFI değeri 0.87; CFI değeri 0.94*; NNFI değeri 0.93*; RMSEA değeri 0.08*; SRMR değeri 0.07 olarak bulunmuştur (*: p<0.01). Model veri uyumu için uyum indeksleri ölçüt değerleri GFI için 0,90, CFI ve NNF için 0.90 ve üzeri, RMSEA, SRMR için 0.08 ve daha az olması ve χ^2/sd değerinin 5'ten küçük olması gerekmektedir.^{19,20} Bu çalışmada, GFI değeri geçerli kabul edilen değerden biraz düşük bulunsada, CFI ve NNFI değerleri olması gerekenin üzerinde olduğundan, ölçeğin yeterli

Tablo 2. Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğine ait doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

	Faktör yükleri						R ²	t
	F1 (KM)	F2 (PT)	F3 (ÖD)	F4 (Ö)	F5 (PÇKG)	F6 (KİB)		
M1		0.57					0.77	31.53*
M2			0.27				0.70	6.49*
M3		0.64					0.70	31.53*
M4	0.57						0.88	11.83*
M5			0.52				0.70	16.61*
M6	0.25						0.38	7.60*
M7	0.43						0.64	11.13*
M8						0.25	0.50	5.13*
M9						0.27	0.59	4.48*
M10				0.66			0.74	29.91*
M11						0.57	0.73	28.94*
M12	0.49						0.65	12.39*
M13				0.39			0.87	7.39*
M14	0.50						0.72	18.51*
M15					0.37		0.69	8.38*
M16					0.34		0.63	8.25*
M17					0.42		0.81	10.82*
M18						0.58	0.75	26.56*
M19				0.67			0.73	31.10*
M20						0.44	0.78	7.22*
M21			0.59				0.76	19.62*
M22			0.58				0.71	18.42*
M23		0.36					0.89	8.66*
M24						0.56	0.74	28.79*
M25		0.34					0.62	9.86*
M26			0.54				0.79	16.02*
M27					0.37		0.73	9.92*
M28					0.33		0.61	9.87*
M29					0.36		0.54	8.93*
M30						0.57	0.73	29.26*
M31	0.40						0.63	16.80*
M32					0.46		0.81	12.17*
M33				0.67			0.73	30.03*
M34				0.50			0.99	10.81*
M35					0.51		0.68	10.73*
M36					0.54		0.69	29.27*
M37		0.58					0.77	31.18*
M38	0.53						0.60	14.58*
M39	0.49						0.60	15.69*

*: p<0.01; KM:Kişisel Memnuniyet, PT:Prososyal Tutum, ÖD: Öz Denetim, Ö: Özerklik, PÇKG: Problem Çözme ve Kendini Gerçekleştirme, KİB: Kişilerarası İlişki Becerileri

uyum değerini sağladığına karar verilmiştir. RMSEA, SRMR ve χ^2/sd değerleri incelendiğinde, ölçeğin altı faktörlü yapısıyla kabul edilebilir düzeyde model-veri uyumuna sahip olduğu görülmüştür.

Şencan'ın aktardığına göre, Kim Yin faktör yükü değerlerinin örneklem büyüklüğüyle ilgili bir kavram olduğunu; 0.70 faktör yükü değeri için 60, 0.60 faktör yükü değeri için 85, 0.50 faktör yükü değeri için 120, 0.40 faktör yükü değeri için 200, 0.30 faktör yükü değeri için en az 350 kişilik bir örneklemin yeterli olacağını belirtmiştir.^{21,22} Bu çalışmada örneklem sayısının 499 olması nedeniyle, ölçekteki bir değişkenin bir faktör grubunda bulunabilmesi için en az 0.30 olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca, t değeri anlamsız olan maddelerin ölçekten çıkarılması gerektiği belirtilmiştir.^{10,23} Buna göre, PRSÖ'nün tüm maddelerinin faktör yüklerinin 0.25-0.65 arasında olduğu ve faktör yüklerine ait t değerlerinin $p < 0.01$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Ancak, 'öz denetim' alt boyutundaki 2. Maddenin, 'kişisel memnuniyet' alt boyutundaki 6. Maddenin, 'kişilerarası ilişki becerileri' alt boyutundaki 8. ve 9. maddelerin faktör yüklerinin 0.25, 0.27 olduğu bulunmuşsa da, ölçekten çıkarılmamıştır. Faktör yükleri düşük olan bu maddelerin t değerleri istatistiksel olarak anlamlı olduğundan (önemli davranışları yordadığından), t değerleri modelin kabul edilebilir olduğunu gösterdiği için ve özgün ölçeğe bağlı kalma temel alındığından bu maddelerin ölçekte kalmasına karar verilmiştir.

Test-tekrar test güvenilirliği

Test-tekrar test güvenilirliği, bir testin uygulamadan uygulamaya tutarlı sonuçlar vermesi ve zamana göre değişmezlik gösterebilme gücüdür. İki uygulamadan elde edilen puanlar arasındaki korelasyon katsayısının 0.70'e eşit veya daha yüksek olması beklenmektedir.^{13,15} PRSÖ ilk uygulamadan dört hafta sonra 129 öğrenciye tekrar uygulanmış ve PRSÖ'nün tümü ve alt ölçeklerinin test-tekrar test güvenilirliğine (kişisel memnuniyet (KM) 0.79, prososyal tutum (PT) 0.87, öz denetim (ÖD) 0.82, özerklik (Ö) 0.85,

problem çözme ve kendini gerçekleştirme (PÇKG) 0.91, kişilerarası ilişki becerileri (KİB) 0.79 ve toplam PRSÖ 0.79) sahip olduğu gözlenmiştir.

İç tutarlılık bulguları

Şencan'ın aktardığına göre, Nunnally'e göre iç tutarlılık Cronbach alfa güvenilirlik değeri 0.70'ten büyük olmalıdır.²¹ PRSÖ'nün alt ölçek Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları sırasıyla, $\alpha_{KM}=0.80$, $\alpha_{PT}=0.86$, $\alpha_{ÖD}=0.78$, $\alpha_{Ö}=0.86$, $\alpha_{PÇKG}=0.80$, $\alpha_{KİB}=0.83$ ve $\alpha_{PRSÖ}=0.93$ olarak bulunmuş ve yüksek bir güvenilirliğe sahip olduğuna karar verilmiştir. Rasch model analizinde güvenilirlik katsayısı olarak ele alınan Person Separation Index (PSI) değeri (0.94) yüksek düzeyde bulunmuştur.

Koşar'ın aktardığına göre, madde-toplam korelasyonu 0.20-0.30 arasında olan maddelerin zorunlu görülmesi halinde teste alınabileceği veya maddenin düzeltilmesi gerektiği, 0.20'den daha düşük maddelerin ise ölçeğe alınmamasının gerektiği belirtilmiştir.²⁴ PRSÖ'nün düzeltilmiş madde-test korelasyon değerlerinin 0.25-0.70 arasında değiştiği görülmektedir. Bu bulguya göre, testteki maddelerin testin bütünü ile yüksek korelasyon verdiği ve her maddenin test ile ölçülmek istenilen özelliği aynı yönde ölçtüğü anlaşılmaktadır. Diğer taraftan herhangi bir maddenin testten çıkarılması durumunda (Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının dramatik bir şekilde artmadığı, her maddenin testin güvenilirliğine katkısının olumlu yönde ve benzer olduğu gözlenmiştir.

Rasch analizine göre geçerlilik

PRSÖ'nün nesnel olma durumunu değerlendirmek için Rasch modeline 'uyum gösterme', 'tek boyutlu olma' ve yaş ile cinsiyet gibi 'farklı durumlardan etkilenmeme (yansızlık), değişen madde fonksiyonu (DMF) (differential item functioning-DIF) gösterme' durumu incelenerek, ölçeğin iç yapı geçerliliği değerlendirilmiştir. Model uyumu PRSÖ'den elde edilen verilerden tahmin edilen log olabilirlik ki-kare değeri göz önünde bulundurulduğunda power of test-of-fit

Tablo 3. Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin (PRSÖ) Rasch Modeline uyum iyiliği istatistikleri ve güvenilirlik sonuçları

Ölçek	Madde-uyum istatistikleri	Artık yanıtlayıcı-uyum artık istatistikleri	Yanıtlayıcı-konum (location) istatistikleri	Madde-ölçek etkileşimi	p
	A.Ort.±SS	A.Ort.±SS	A.Ort.±SS	Log-olabilirlik ki-kare	
PRSÖ	0.029±2.30	-0.386±1.82	-1.563±1.01	727.996	<0.001

26 Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği

Tablo 4. Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeğinin (PRSÖ) Rasch analizine göre madde uyum istatistikleri

PRSÖ	Konum parametresi	SH	Eşik 1 Logit	Eşik 2 Logit	Eşik 3 Logit	Madde uyum Residual	Ki-kare	p
M1	1.017	0.083	-1.952	0.031	1.921	-0.183	10.219	0.176
M2	0.396	0.089	-2.956	0.984	1.971	0.157	7.151	0.413
M3	1.017	0.083	-1.952	0.031	1.921	-0.183	10.219	0.176
M4	-0.246	0.065	-1.327	-0.131	1.457	0.177	6.717	0.458
M5	-0.983	0.070	-2.258	-0.087	2.345	0.350	4.325	0.741
M6	-0.484	0.069	-1.762	1.183	0.578	3.899	66.986	0.000
M7	-0.890	0.066	-1.922	0.948	0.974	2.021	17.879	0.012
M8	0.083	0.075	-1.819	0.707	1.112	1.590	20.673	0.004
M9	0.006	0.074	-1.666	0.900	0.765	1.362	23.838	0.001
M10	-0.103	0.072	-1.779	0.536	1.243	0.123	7.996	0.332
M11	0.712	0.080	-3.060	-0.255	3.315	-4.247	22.959	0.002
M12	-0.644	0.062	-1.310	0.716	0.594	3.834	19.835	0.005
M13	-0.745	0.074	-2.395	0.953	1.442	0.206	11.987	0.100
M14	0.374	0.078	-0.520	0.389	0.130	-1.785	13.166	0.068
M15	-0.048	0.070	-1.192	0.675	0.517	1.633	7.600	0.369
M16	-0.100	0.071	-1.899	0.176	1.723	1.067	8.710	0.274
M17	0.247	0.076	-2.197	0.174	2.023	-1.728	11.602	0.114
M18	0.182	0.079	-2.725	0.136	2.589	-3.911	21.724	0.003
M19	-0.120	0.071	-1.796	0.485	1.311	0.186	6.895	0.439
M20	-1.061	0.063	-1.703	0.053	1.650	2.172	20.703	0.004
M21	-0.975	0.073	-2.522	-0.011	2.533	-1.288	8.618	0.281
M22	-1.112	0.069	-2.225	0.062	2.163	-0.161	3.628	0.821
M23	0.703	0.083	-1.476	0.449	1.028	0.005	5.059	0.652
M24	0.709	0.083	-3.154	-0.037	3.191	-4.378	21.002	0.003
M25	-0.107	0.073	-2.177	0.228	1.949	4.282	22.795	0.003
M26	-0.437	0.072	-2.311	0.093	2.218	-1.369	10.882	0.143
M27	-0.145	0.076	-2.352	0.502	1.850	-0.456	3.200	0.865
M28	2.117	0.076	-3.997	-1.892	5.889	1.914	4.199	0.756
M29	-0.750	0.066	-1.842	-0.240	2.082	3.123	19.783	0.005
M30	0.420	0.080	-2.818	0.112	2.707	-4.126	20.541	0.004
M31	0.418	0.084	-0.303	1.066	-0.762	-0.358	7.526	0.376
M32	-0.016	0.072	-2.162	0.007	2.155	-1.821	11.044	0.136
M33	-0.120	0.071	-1.787	0.433	1.353	0.189	5.760	0.568
M34	-0.037	0.072	-1.811	0.367	1.444	-0.585	9.397	0.225
M35	-0.900	0.058	-0.993	-0.410	1.403	3.015	17.603	0.013
M36	0.701	0.083	-3.182	-0.058	3.240	-4.874	19.214	0.008
M37	1.014	0.083	-1.969	0.046	1.923	-0.233	10.432	0.165
M38	0.225	0.075	-1.007	0.715	0.292	-0.835	8.724	0.273
M39	-0.318	0.065	-0.957	0.904	0.053	2.366	18.405	0.010

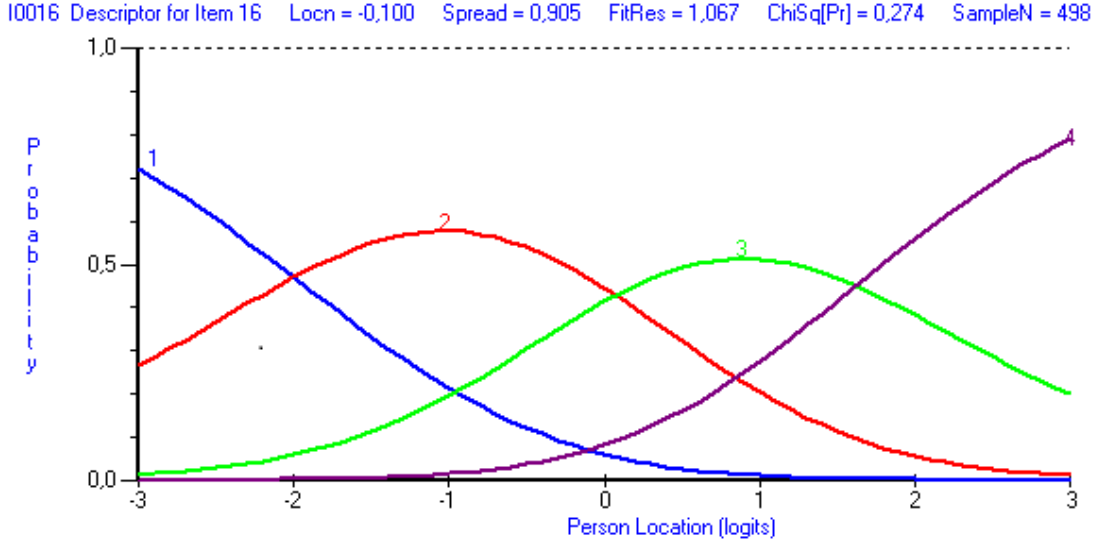
SH: Standart Hata

ölçütü 'mükemmel' olarak bulunmuştur. Ayrıca, madde-uyum artık değerlerinin bu ölçeğin Rasch modeline iyi uyum gösterdiğini ortaya koymuştur (Tablo 3). Güvenilirlik katsayısı Person separation indeks (PSI) değeri için 0.8 ve üstünde olması istenir, kabul edilen değer ise genellikle 0.7-1.3 arasındadır.¹⁷ Rasch model analizinde güvenilirlik katsayısı PSI değeri (0.94) oldukça yüksek düzeyde bulunmuştur.

Tablo 4 incelendiğinde tek tek maddeler bazında artıkların uyumlarında olduğu gibi bütün maddelerin uyum değerleri Rasch modelin beklenen

sınırları içinde elde edilmiştir. Yalnız 6. Madde-nin p değeri 0.001 olarak bulunmuş, ama testin bütünü gözönüne alınarak ölçekten çıkarılmamıştır. Ayrıca $p>0.001$ düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmayan ki-kare değerleri modele uyumun bir diğer kanıtını vermektedir.

PRSÖ'nin maddelerine ilişkin yanıt kategorilerinde en düşükten en yükseğe doğru geçişlerde eşik (threshold) parametrelerinin yetenek düzeyi arttıkça eş zamanlı olarak arttığı ve sıra dışı bir durum yaşanmadığı gözlenmiştir (Diyagram 1).

Diagram 1. Pozitif Ruh Sağlığı Ölçeği (PRSÖ)'ne ait örnek madde karakteristik eğrisi

Tek boyutluluk ve yerel bağımsızlık (local independence): maddelerin yerel bağımsızlık varsayımı testteki bir maddenin yanıtlanmasının diğer maddelerden bağımsız olması gerektirir.¹⁷ Tek boyutluluk ve yerel bağımsızlık PRSÖ'nün maddelerine ilişkin maddeler arası artık korelasyonları (inter-item residual correlations) tahmin edilmiş, değerlerin ≤ 0.32 değerinin altında olup olmadığına bakılmış ve 39 maddenin maddeler arası artık korelasyon katsayılarının -0.209 ile 0.304 arasında değiştiği gözlenmiştir (Tablo 4).²⁵ Maddeler arasındaki artık korelasyon değerlerinin düşük bulunması, ölçekten elde edilen veri için yerel bağımsızlık varsayımının karşılandığını ve ölçeğin altı faktörlü fakat birleşik bir yapıyı ölçtüğünü göstermektedir.²⁶

Değişen madde fonksiyonu (yanlılık): PRSÖ maddelerinin alt popülasyonlara karşı yanlılık içerip içermediğini (bu çalışmada testin bütünü ve maddelerin cinsiyete göre değişen madde fonksiyonu içerip içermediğini) belirlemek amacıyla yapılır. Değişen madde fonksiyonu (yanlılık) DIF analizlerine göre, cinsiyet grupları için tahmin edilen F değerlerinin hiç birisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. İstatistiksel olarak anlamlı olmayan F değeri, ilgili maddenin karşılaştırma gruplarına karşı değişen madde fonksiyonu göstermediği anlamına gelmektedir. Bu durum PRSÖ ve maddelerinin aynı evrenden gelen, fakat farklı alt popülasyonlara ait (örneğin,

kadın-erkek) bireylere göre değişen fonksiyon içermediğini göstermektedir. DMF analizleri, ölçeklerin çapraz geçerliğe (cross-validation) sahip olup olmadıkları konusunda kanıt sağlamaktadır.¹⁷ Bu bulgular, PRSÖ'nün iç yapı geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın sınırlılığı

Araştırma, tez çalışması olarak yürütüldüğü için zaman sınırlılığından dolayı sadece hemşirelik öğrencilerine uygulanması ve ulusal literatürde ölçeğe paralel bir ölçek bulunmadığı için analizlerde paralel ölçek uyum geçerliliği yapılamaması, öğrencilerin büyük çoğunluğunun kadın olması araştırmanın kısıtlılıklarıdır.

SONUÇ

Araştırma bulgularıyla PRSÖ'nün Türkiye'de bireylerin pozitif ruh sağlığını değerlendirmede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu saptanmıştır.

Araştırma sonucuna göre, PRSÖ'nin bireylerin pozitif ruh sağlığını değerlendirmek ve/veya geliştirmek amacıyla yapılacak araştırma, eğitim programı veya etkinlikler öncesi ve/veya sonrasında; psikiyatri birimlerinde yapılacak periyodik değerlendirmelerde ve sağlık çalışanlarının bakım hizmetlerinin niteliğini ve kalitesini geliştirmeye yönelik çalışmalarda kullanılması önerilir.

Yazarların katkıları: C.T.: Literatür tarama, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması, makalenin yazımı. L.B.A.: Konuyu bulma, çalışmanın planlanması, literatür tarama, verilerin toplanması, değerlendirilmesi ve yorumlanması, makalenin yazımı.

KAYNAKLAR

1. Şahin M, Aydın B, Sarı SV, Kaya S, Pala H. Öznel iyi oluşu açıklamada umut ve yaşamda anlamın rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 2012; 20(3):827-836.
2. Kararımak Ö, Siviş R. Modernizmden postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi* 2008; 30(3):102-115.
3. Eryılmaz A. Pozitif psikoterapiler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2017; 9(3):346-362.
4. Seligman MEP, Csikszentmihalyi M. Positive psychology: An introduction: Reply. *Am Psychol* 2001; 56(1):89-90.
5. Linley PA, Joseph S, Harrington S, Wood AM. Positive psychology: Past, present, and (possible) future. *J Posit Psychol* 2006;1(1):3-16.
6. Hamarta E, Kandemir M, İlhan T, Sahraç Ü, Terzi Şİ, Çakır SG ve ark. Eğitimde pozitif psikoloji uygulamaları. B Ergüner Tekinalp, Ş Işık Terzi (Eds.), *Pozitif Psikoloji Temel Kitabı, birinci baskı*, Ankara: Pegem Akademi, 2015.
7. Barış B. Üniversitede Bir Dönem Boyunca Pozitif Psikoloji Dersi Almış ve Almamış Öğrencilerin Bağlanma Stilleri ve Yaşam Doyumlarının Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
8. Aksaray G, Kaptanoğlu C, Oflu S. Koruyucu ruh sağlığı. *Yeni Symposium* 1999; 37:55-59.
9. Pektaş İ, Bilge A, Ersoy MA. Toplum ruh sağlığı hizmetlerinde epidemiyolojik çalışmalar ve toplum ruh sağlığı hemşireliğinin rolü. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2006; 7:43-48.
10. Çapık C. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarında doğrulayıcı faktör analizinin kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 2014; 17(3):196-205.
11. Lluch-Canut MT. Construcción De Una Escala Para Evaluar La Salud Mental Positiva. Unpublished PhD Thesis, Barcelona, University Of Barcelona, Faculty of Psychology, 1999.
12. Lluch-Canut T, Puig-Llobet M, Sánchez-Ortega A, Roldán-Merino J, Ferré-Grau C. Assessing positive mental health in people with chronic physical health problems: correlations with socio-demographic variables and physical health status. *BMC Public Health* 2013; 13(1):928.
13. Demirkol H. Kanser Hastalarında James Destekleyici Bakım Gereksinimlerini Belirleme Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2016.
14. Yurdugül H. Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi (28-30 Eylül 2005, Denizli) Tam Metin Kitabı, 2005, s.1-6, Denizli.
15. Alpar R. Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik. Dördüncü baskı, Ankara: Detay Yayıncılık, 2016.
16. Öksüz E, Malhan S. Sağlığa Bağlı Yaşam Kalitesi-Kalitemetri. Ankara: Başkent Üniversitesi Yayınları, 2005.
17. Tennant A, Conaghan PG. The Rasch Measurement Model in rheumatology: What is it and why use it? When should it be applied, and what should one look for in a Rasch paper? *Arthritis Rheum* 2007; 57:1358-1362.
18. Çüm S, Koç N. Türkiye'de psikoloji ve eğitim bilimleri dergilerinde yayımlanan ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarının incelenmesi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama Dergisi* 2013; 12(24):115-135.
19. Schumacker RE, Lomax RG. A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling. Third ed., Technometrics, 2005.
20. Jöreskog KG, Sörbom D. Lisrel 8: Structural Equation Modeling With The Simplis Command Language, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1993.
21. Şencan H. Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlilik. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s.499-559.
22. Çam MO, Baysan-Arabaci L. Tutum ölçeği hazırlamada nitel ve nicel adımlar. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2010; 2:59-71.
23. Şimşek ÖF. Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler ve Lisrel Uygulamaları. Ankara: Ekinoks, 2007, s.4-22.
24. Koşar C. Hasta Aktivite Düzeyi Ölçüm Aracı'nın (Patient Activation Measure) Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2015.
25. Andrich D, Lyne A, Sheridan B, Luo G. Rumm 2030. Perth, Western Australia: RUMM Laboratory, 2010.
26. Rasch G. Probabilistic models for some intelligence and attainment tests. Chicago: MESA Pr, 1980.

Reproduced with permission of copyright owner. Further reproduction prohibited without permission.